

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кафедра екології

Дипломна робота
магістра

з теми: «Оцінка туристично-рекреаційної діяльності міста Кам'янця-
Подільського»

Виконав: студент 2 курсу Есо11– М19z
групи, спеціальності 101 Екологія

Пилипчук Юлія Валеріївна _____

Керівник: Любинський Олександр Іванович
д.с-г.н., професор

Рецензент: Семерня О.М., доктор
педагогічних наук, доцент кафедри екології

Кам'янець-Подільський – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.....	7
РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО.....	14
2.1 Видатні історико-культурні пам'ятки міста.....	14
2.2 Археологічні пам'ятки.....	16
2.3 Архітектурна спадщина Кам'янець-Подільського.....	18
2.4 Методичні аспекти оцінки рекреаційних ресурсів та техніка безпеки під час туристичної подорожі.....	23
РОЗДІЛ 3 ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНУ.....	28
3.1 Ландшафтно-рекреаційні комплекси Кам'янець-Подільського.....	28
3.2 Рельєф Кам'янець-Подільського.....	31
3.3 Водні ресурси регіону.....	33
3.4 Характеристика туристичної діяльності міста.....	35
3.5 Економічна політика міста в сфері туризму.....	38
3.6 Рекреаційні ресурси регіону і перспективи їх розвитку.....	48
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

У сучасному світі відпочинок, відпочинок, туризм, покращення здоров'я є соціальною цінністю. Тому останнім часом у світі значення туризму та відпочинку поступово зростає. Це пов'язано з високими доходами населення економічно розвинених регіонів, підвищенням рівня соціальної освіти, розвитком транспортної системи.

Крім того, промисловий розвиток цивілізації, забруднення екологічних систем навколо великих промислових районів, посилення психологічного тиску на населення за рахунок прискорення ритмів життя у всьому світі, змушують усіх людей у світі покращувати здоров'я. Таким чином, у багатьох державах обслуговування рекреантів стало не лише самостійною галуззю економіки, але й життєво необхідною формою задоволення потреб усього людства.

Маючи великий природний потенціал, Україна усвідомлює неминучість розвитку рекреаційно-туристичної інфраструктури. Побачивши наші пейзажі, туристи мають можливість не тільки відпочити та відтворити функціональні можливості свого організму, але й дізнатись про історію та культуру нашої країни.

Сьогодні українське суспільство переживає період кардинальних змін у розвитку туризму. Процеси їх існування, які ми спостерігаємо вперше в ХІ столітті, призвели до значних системних та політичних змін у системі туристично-рекреаційних послуг. Пріоритетом розвитку туризму є важливий фактор, що сприяє поліпшенню якості життя в Україні, усуненню додаткових робочих місць та просуванню його авторитету серед інших регіонів світу. У сучасному світі відпочинок, туризм, оздоровлення мають соціальну цінність. Тому впродовж останніх десятиліття у світі значення туризму та відпочинку поступово зростає. Це пов'язано, насамперед, зі значним збільшенням доходів населення економічно розвинених регіонів, збільшенням чисельності

населення та розвитком транспорту. Крім того, промисловий розвиток цивілізації, збагачення екологічних систем навколо великих промислових районів, посилення психологічної уваги до людини у світі, роблять людей світу більш пристосованими. Таким чином, у багатьох державах обслуговування рекреантів стало не лише самостійною галуззю економіки, але й життєво необхідною формою задоволення потреб людини [4].

Актуальність теми. Сучасний розвиток туризму та перетворення його на явище соціально-економічного значення визначають особливу актуальність питання ефективної організації туристичної діяльності та використання туристичних ресурсів.

Основи туристичної політики закладені в міжнародних документах; Резолюції Римської конференції ООН по міжнародному туризмі й подорожам; Манільської декларації щодо світового туризму; Хартії туризму й Кодексі туриста й інших міжнародних правових актах [33].

Принципами міжнародної туристичної політики у своїй діяльності керується й Україна. Пріоритетні напрямки розвитку туризму визначені в Державній програмі розвитку туризму в Україні на 2002-2010 р. [17]:

1) оптимальне використання природних переваг географічного положення окремих регіонів і центрів за рахунок проведення ефективної транзитної політики;

2) охорона й відновлення національної природної й історико-культурної спадщини, дотримання науково обґрунтованих норм ємності рекреаційних туристських територій, реконструкція й упорядкування туристських об'єктів, збільшення привабливості національних і культурних видатних пам'яток за рахунок цілеспрямованої пропаганди;

3) оптимізація структури внутрішнього попиту шляхом розробки спеціалізованих програм розвитку транзитного, екологічного, етнічного, мисливського, спортивного, сільського, релігійного й іншого видів туризму.

Стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає [16]:

- у створенні конкурентоспроможного на внутрішньому й світовому ринках національного туристичного продукту, здатного з максимальною повнотою задовольнити потреби населення України;
- у розширенні внутрішнього туризму й постійного росту в'їзного туризму;
- у забезпеченні на цій основі комплексного розвитку туристичних центрів і курортних територій;
- у збереженні й відтворенні природного середовища й історико-культурної спадщини.

Регіональна (локальна) туристична політика здійснюється в контексті загальної національної політики й у максимальному ступені враховує специфіку туристської пропозиції та попиту, сучасний і прогнозований рівень розвитку туризму в регіонах і окремих центрах [2].

Основна її мета – створення конкурентоспроможного туристичного продукту, заснованого на збереженні та підтримці привабливих елементів на сцені природного та історико-культурного спадщини, а також покращення соціально-економічного розвитку економіки та економіки.

Кам'янець-Подільський називають містом-музеєм просто неба. Завітайте до нього, і ви на свої очі побачите не одне "чудо світу", попадете під чари багатовікової історії, що панує на вузьких вулицях, за замковими мурами, у палацових будівлях, монастирях, костьолах, церквах, та унікальної панорами Старого міста на стрімких урвищах і скелях в оточені водоспадів Смотрича [6].

Індустрія туризму в місті розвивається на основі регіональної та муніципальної програми розвитку туризму, визначаючи пріоритети та регулювання туристичної діяльності, що здійснюється муніципальними органами міжнародних відносин у туризмі.

Те, що туризм може бути не просто одним із чинників, але потужною рушійною силою місцевого економічного розвитку, є очевидним у Кам'янці навіть для неспеціаліста.

Об'єкт дослідження – сукупність природних, історичних, археологічних, рекреаційно-оздоровчих і культурних ресурсів м. Кам'янця-Подільського.

Предмет – вивчення рекреаційно-туристичної діяльності м. Кам'янця-Подільського

Методами дослідження є аналіз вихідних і узагальнення отриманих даних. Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних науковців та практиків. Під час досліджень використані аналітичний, статистичний метод аналізу й порівняння.

Мета дослідження – встановлення рекреаційно-туристичного потенціалу у м. Кам'янці-Подільському.

Для досягнення поставленої мети нам необхідно було виконати наступні **завдання дослідження**:

- 1) розглянути наукові підходи при вивченні туристично-рекреаційних ресурсів;
- 2) дослідити видатні історико-культурні пам'ятки та природно рекреаційні ресурси м. Кам'янця-Подільського;
- 3) проаналізувати особливості розвитку рекреаційного комплексу м. Кам'янця-Подільського;
- 4) дослідити проблеми та перспективи розвитку рекреаційного комплексу м. Кам'янця-Подільського.

Практичне значення. Дослідження дають сучасні уявлення про туристично-рекреаційні ресурси м. Кам'янця-Подільського.

Структура роботи: дипломна робота викладена на 59 сторінках машинописного тексту та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 50 найменувань.

ВИСНОВКИ

Під час написання дипломної роботи нами були поставлені завдання та зроблені такі висновки:

1. Під туристичними ресурсами розуміють сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, що мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту. Як правило, наявність туристичних ресурсів визначає формування туристичного бізнесу в тому чи іншому регіоні.

Україна володіє багатими природно-кліматичними, культурно-історичними та національно-етнографічними ресурсами, які створюють передумови для розвитку багатьох видів туризму. Більшість регіонів України має туристичні ресурси, які відносяться до всіх трьох груп, що має можливість виходу на туристичний ринок з приваблюючими туристичними пропозиціями.

Рекреаційні ресурси – природні й антропогенні геосистеми, тіла та явища природи які мають комфортні властивості і споживчу вартість для рекреаційної діяльності і можуть бути використані з метою відпочинку та оздоровлення людей у певний час та за допомогою існуючих технологій і матеріальних можливостей. Рекреація – розширене відтворення сили людини (фізичних, інтелектуальних та емоційних) або діяльність, спрямована на відновлення продуктивних сил людини.

В Україні значну частину природного потенціалу складає: рекреаційні ландшафти (лісові, приморські, гірські), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), природно-заповідні об'єкти(національні природні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, парки-пам'ятники, садово-паркового мистецтва тощо), території історико-культурного призначення (пам'ятники архітектури та містобудування, історико архітектурні заповідники та ін.).

Це унікальні ресурси для перспективного розвитку туризму, зон рекреації і курортів та найбільш збережена частина природного довкілля.

Найголовнішим у ефективному використанні рекреаційних ресурсів є наявність туристичної інфраструктури. Це готелі, мотелі, будинки відпочинку, пансіонати, санаторії, заклади харчування, транспортні засоби, заклади для розваг, атракціони та ін.

2. Розташування Кам'янця-Подільського – спочатку на межі між античним і праслав'янським світом, пізніше – на кордоні Галицько-Волинської держави і кочового степу, згодом на кресах між християнським Заходом та мусульманським Сходом, вплинуло на архітектуру міста.

Вже в ранньому середньовіччі в Кам'янці склалося три общини: руська (українська), вірменська та польська. Окремі частини Старого міста й досі іменуються Руськими і Польськими фільварками. Є тут і залишки вірменського кварталу з торговельним двором і церквою. Архітектуру XIV-XVII століття представляють, в основному, культові споруди: православні церкви, католицькі костьололи та монастирі. Унікальним в своєму поєднанні виступає Римо-католицький костьол з прибудованим турецьким мінаретом, який вінчає Мадонна.

18 травня 1977 року Рада Міністрів Української РСР своєю постановою оголосила Старе місто державним історико-архітектурним заповідником, а у 1998 році Старе місто було оголошено Національним історико-архітектурним заповідником «Кам'янець». Місто над Смотричем нині входить до Ліги історичних міст України, розв'язує питання про вступ його до ІКОМОСу при ЮНЕСКО Організації Об'єднаних Націй.

Враховуючи унікальність природних ресурсів та відсутність забруднення радіонуклідами, в 1996 році Указом Президента Л.Д. Кучми на території 261316 га (12 % Хмельницької області, 129 природоохоронних об'єктів) створено Національний природний парк «Подільські Товтри», адміністративним центром якого є Кам'янець-Подільський.

Серед історичних міст України Кам'янець-Подільський по праву займає одне із провідних місць поряд з Києвом і Львовом. У формування архітектурного вигляду Кам'янця в різні періоди історії вклали своя майстерність архітектори й скульптори Італії, Нідерландів, Вірменії, Польщі, Франції, Росії, Туреччини й інших країн.

Значний інтерес викликає Замковий міст, що з'єднує місто й замковий комплекс. Торік він був внесений у список 100 пам'ятників архітектури ЮНЕСКО, які перебувають під загрозою руйнування.

Уряд нашої країни оцінило значимість Кам'янець-Подільського як міста з давньою культурною спадщиною й важливим культурно-історичним центром України.

3. Кам'янець-Подільський – значний економічний, освітній, культурний осередок Поділля та України. На території міста розташовано понад 280 пам'яток історії, архітектури, природи та археології, що ставить місто в один ряд з найвідомішими культурними центрами Східної Європи. В межах міста знаходяться поклади корисних копалин (природних будівельних матеріалів), серед них гіпс, придатний для меліорації ґрунтів, будівельних, медичних та інших потреб.

Своєрідністю міста є унікальне поєднання природних умов, ландшафтів, рекреаційних ресурсів із рядом загальновідомих пам'яток історії, археології та архітектури.

Місто має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення, сприятливий клімат, розвинена готельна, транспортна, фінансова та соціально-культурна інфраструктура, історична спадщина.

Місто багато в чому є унікальним: найвищий безопорний міст в Україні, найбільший в Європі Національний природний парк «Подільські Товтри», який володіє титулом «7 природних чудес України». Кам'янець-Подільський займає третє місце на Україні по кількості пам'яток архітектури (після Києва і Львова).

Перспективним є напрям розвитку бальнеоло-гічного курорту. На території міста розвідано та пробурені 2 свердловини, котрі дають доступ до використання мінеральних вод бромного вміс-ту запасами води терміном на 50 років (дебет свердловин – понад 100 м³ на добу).

Місто відоме своїм мистецько-фестивальним іміджем. Тут вдало поєднуються культурно-мистецькі міжнародні фестивалі та військово-історичні баталії з захоплюючими змаганнями з повітроплавання та яскравими лазерними шоу.

4. Кам'янець-Подільський має всі об'єкти передумови, щоб стати одним з передових рекреаційно-туристичних міст Європи, однак аналіз сучасного стану функціонування рекреаційної сфери свідчить про те, що ефективність її діяльності стримується через невирішеність низки проблем. Насамперед, це проблеми нормативно-правового забезпечення функціонування галузі, для вирішення яких необхідно внести відповідні зміни та доповнення до чинного законодавства; затвердження національних стандартів усіх видів рекреаційній і туристичних послуг. Основними напрямами формування ефективного механізму реалізації стратегічних завдань подальшого розвитку рекреаційно-туристичної сфери має бути: оптимально збалансовано державне та регіональне регулювання суспільно-економічних відносин у сфері організації та розвитку рекреації та туризму; забезпечення доступності санаторно-оздоровчих та рекреаційно-туристичних послуг для всіх верст населення; ефективна інвестиційна політика. Вирішення існуючих проблем та врахування існуючих перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери України стане запорукою модернізації наявного рекреаційного та туристичного потенціалу міста, динамічного розвитку рекреаційно-туристичної сфери, забезпечення її сталої конкурентної спроможності серед стратегічно пріоритетних секторів національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрович В. Проект фасаду ратуші в Кам'янці-Подільському Яна де Вітте (1742) // Пам'ятки України: історія та культура. – 2006. – № 4. – С. 46-52.
2. Бабарицька В. Менеджмент туризму. Туроперейтинг: Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту: Навчальний посібник/ Вікторія Бабарицька, Оксана Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2004. – 286 с.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України. – К.: КНУ ім. Шевченка, 2001. – 395 с.
4. Бриггс С. Маркетинг в туризме / Сьюзен Бриггс; Пер. с англ. М.Ю. Зарицкой. – 2-е англ. изд. – К.: Знання-Прес, 2005. – 358 с.
5. Ващенко Н.П. Рекреаційний комплекс України: Конспект лекцій. /Ред. Л.П. Покотилюк – К.: КДТЕУ, 1998. – 29 с.
6. Винокур І. Кам'янець-Подільський державний історико- архітектурний заповідник/ Іон Винокур, Григорій Хотюн. – Львів: Каменярь, 1981. – 95 с.
7. Географічна енциклопедія України в 3-х тт. - К.: Українська Радянська Енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1990.
8. Денисик Г.І. Природнича географія Поділля. – Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 1998. – С. 74-80.
9. Департамент гуманітарної політики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kam-pod.gov.ua/turistu/item/195-departament-humanitarnoi-polityky>
10. Дорошенко Д.І. Про минулі часи на Поділлі. – Хотин, філіал видавництва "Буковина", 1992 р.
11. Заставний Ф.Д. Географія України. – Л.: Світ, 1990 – 358 с.
12. Івченко А.С. Вся Україна. – К.: ДНВП “Картографія”, 2006. – 656с.

13. Інвестиційний паспорт міста [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kam-pod.gov.ua/economika/invest-politika/programa-zaluchennya-investitsij-v-ekonomiku-mista-na-2011-2015rr>
14. Ігнатенко О. Каменець-Подольський... учит демократии // 2000-2003. – № 39: Держава. – С. 1-4.
15. Ковальчук С., Любінська Л., Сорочан Ю. Водні багатства Хмельниччини. – К., 1992. – 164 с.
16. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні / Василь Кифяк,; Ред. О. В. Вілінська. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 298 с.
17. Кобржицкий В. Туристический менеджмент в Украине: вчера, сегодня, завтра // Персонал. – 1999. – № 1. – С. 52-56.
18. Курортні ресурси України / М.В. Лобода, Є.О. Колесник. – К.: ЗАТ Укрпрофздоровниця, 1999. – 340с.
19. Кучинська О., Чайка Н., Любінська Л. Моніторингові дослідження поверхневих вод ПЗФ НПП „Подільські Товтри”// Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття. Матеріали міжнародної наук.-практ.конф / Гримайлів, 2003. – С. 203-206.
20. Лебедева В. Туристична галузь: погляд з регіону // Віче – 2005. – № 3. – С. 53-55.
21. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. – Львів, 1997. – 259с.
22. Менеджмент екосистем природно-заповідних територій. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю створення Національного природного парку «Подільські Товтри». – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2006. – 272 с.
23. Менеджмент туристичної індустрії : Навчальний посібник/ Ігор Школа, Тетяна Ореховська, Ілля Козьменко; За ред. І.М. Школи. – Чернівці, 2003. – 594 с.

24. Морозов А.Г. Рекреационно-туристические ресурсы Украины. – К., 1997. – 205 с.
25. Панкова Е.В. Туристичне краєзнавство. – К.: Альтерпрес, 2003. – 351 с.
26. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський – місто на периферії Римської імперії // Пам'ятки України. – 1999. – № 4.
27. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський / Ольга Пламеницька. – К.: Абрис, 2004. – 255 с.
28. Пламеницька О., Ківільша Г., Осетрова Г., Данілов І., Папєвська С. Кам'янець-Подільський. Туристичний путівник. – К., 1999.
29. Пламеницька О. Християнські святині Кам'янця на Поділлі/ Ольга Пламеницька, . -К.: Техніка, 2001. -300 с.
30. Попович С.І. Туристично-екскурсійні ресурси України. – К., 1996. – 279 с.
31. Природні скарби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://podorozg.ostriv.in.ua/publication/code-22FCE15B59E22/list-B407A47B26>
32. Проскурняк М.М. Ландшафтна спадщина старого міста Кам'янця-Подільського. – К., 2002
33. Резолюції Римської конференції ООН по міжнародному туризмі й подорожам [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://docs.cntd.ru/document/901813699>
34. Рутинський М.Й. Метризація екологічних станів ландшафтних систем / За ред. проф. С.І. Кукурудзи. – Львів: Фенікс, 2002. – С.151.
35. Сементовський А. Кам'янець-Подільський. – Санкт-Петербург, 1862 р.
36. Сецинский Е. Исторические сведения о приходах и церквах Подольской епархии. Каменецкий уезд. – К., 1998.
37. Сіцінський Ю.Й. Архелогічна карта Подільської губернії. – Кам'янець-Подільський, 2001. – 211 с.
38. Сіцінський Ю.Й. Гектор Кам'янецької фортеці. – 2003. – 126 с.
39. Сіцінський Ю.Й. Оборонні замки Західного Поділля. – К., 2001. – 127 с.

- 40.Сіцінський Ю.Й. Смотрицький замок. – Хмельницький, 2003. – 22 с.
- 41.Сивий М.Я. Мінеральні ресурси Поділля: конструктивно-географічний аналіз і синтез. Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – С.448-456.
- 42.Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навч. посіб. – К.: Альтерпрес, 2008. – 264 с.
- 43.Триснюк В. Моніторинг забруднення гідроресурсів Подільських Товтр. // Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття. Матеріали міжнародної наук.-практ.конф./ Гримайлів, 2003. – С.221-224.
- 44.Туристичні об'єкти України. /Під ред. В.М.Лабскір. – Х.: НТУ “ХП”, 2002. – 175 с.
- 45.Туризм в Кам'янці-Подільському 2 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://tovtry.com/ua/tur/misto_tur2.html
- 46.Украина туристическая: Путеводитель. – К.: Укрвнешинтур, 2004. – 64с.
- 47.Украина: Туристична карта. /В.В. Вдовенко, Г.М.Кучеренко. – К.: ДНВП “Картографія”, 2001.
- 48.Україна: Путівник/ О.Зінкевич, В.Тула та ін. – К.: Смолоскип, 1995. – 454с.
- 49.Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні // Статистика України. – 2005. – № 1. – С. 60-89.
- 50.Яковлев Г.А. Экономика и статистика туризма: Учебное пособие. – М. Издательство РДЛ, 2002. – 240с.